

DE PLAETS(E)

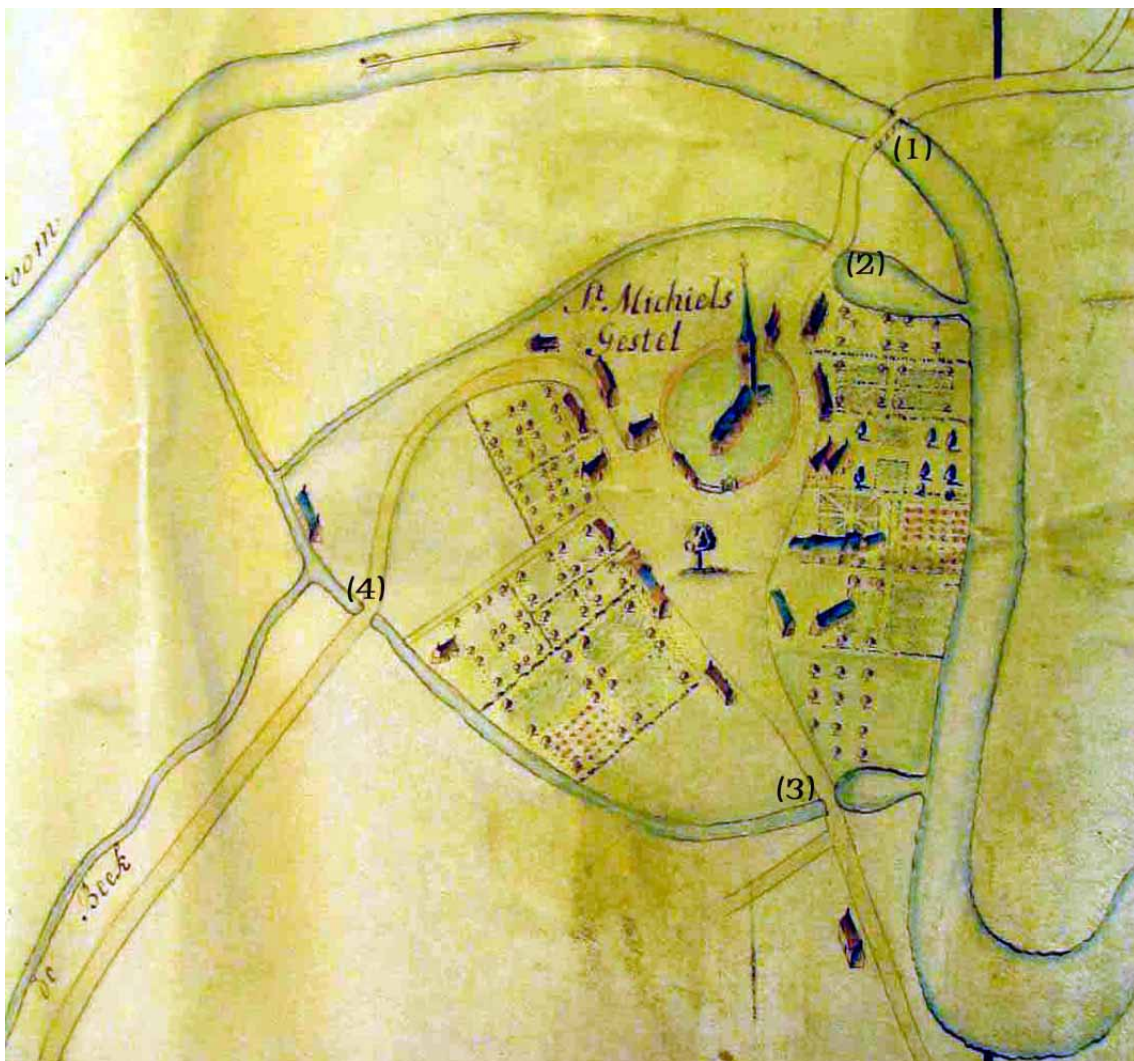
“De Plaets(e) :

Open ruimte of plaats in of bij een huis, open plaats, plein, vooral in eene stad, open terrein; slagveld.” Dit staat te lezen in het Middelnederlandsch Handwoordenboek van Verdam.

Zo ook in de Heerlijkheid van Sint-Michiels Gestel, Gemonde en Oud en Nieuw Herlaer werd het plein midden in het dorp “De Plaets” genoemd. Nadat Sint-Michielsgestel omstreeks 1820 een gemeente was geworden werd de naam De Plaets vervangen door de naam “Het Dorp”.

De Plaets was een deel van de eerste heerdgang ook wel “Heerdgang De Plaets” genoemd.

Op de kaart van de Wielse Hoeven van 1751 getekend door Jan F. de Weijer op verzoek van de rentmeester P.A. van Mattemberg (ARR-BoZ D387) is de oude middeleeuwse situatie van de Plaets mooi terug te zien :

De Plaets kon via drie wegen benaderd worden :

- vanaf Thede komend over de **Heistraat** (sinds 1952 Esscheweg) en dan via **Thedesestraat** over de **Grote Brug** (1) en na passage van de **Kleine Brug** (2) kwam men dan op de Plaets

- vanaf de Ruwenberg komend over de **Heesakkerseweg** (de Nieuwstraat kwam er pas in 1934 na de afsnijding van de Dommelarm) en na passage van het **Faassen brugske** kwam men ook op de Plaets. Op de kaart (ARR-D383 BoZ, zie onder) van de dezelfde landmeter in 1769 wordt dit brugje **Maasbrugje** genoemd. Deze naam wordt voor het eerst genoemd in 1381 bij de uitgifte van de Gemeijnt Theereheide, als Willem van Huerne als heer van Herlair aan :
 "...onzen luden van Nijeherlair, van Thede ende van Gestel tot Maesbrugxken thoe..." deze gemeijnt in bruikleen uitgeeft.
- De derde toegang vanaf de Genenberg of de Wielse Hoeven komend over het water genaamd de **Vestgraaf** . Tot op heden heb ik nog geen naam voor deze overgang (4) kunnen vinden. De naam Vestgraaf wijst erop dat dit water is gegraven met als doel om enige bescherming te bieden bij invallen in het dorp.

Het aantal gebouwen en huizen op de Plaets was van 1650 tot 1832 aan weinig verandering onderhevig en schommelde rond de twintig. Met de kerk als middelpunt op het plein, door W.H.Th. Knippenberg in zijn artikel : "Opgravingen bij de Oude Toren te St. Michielsgestel, Noord-Brabant" uitgebreid beschreven na de opgravingen in 1961, waaruit de

conclusie werd getrokken dat er voor de 10^e eeuw reeds een houten kerk moet hebben gestaan op de Plaets. (Zie bijl. 1)

Van Jhr. A. Martini van Geffen is er uit 1838 een publicatie :

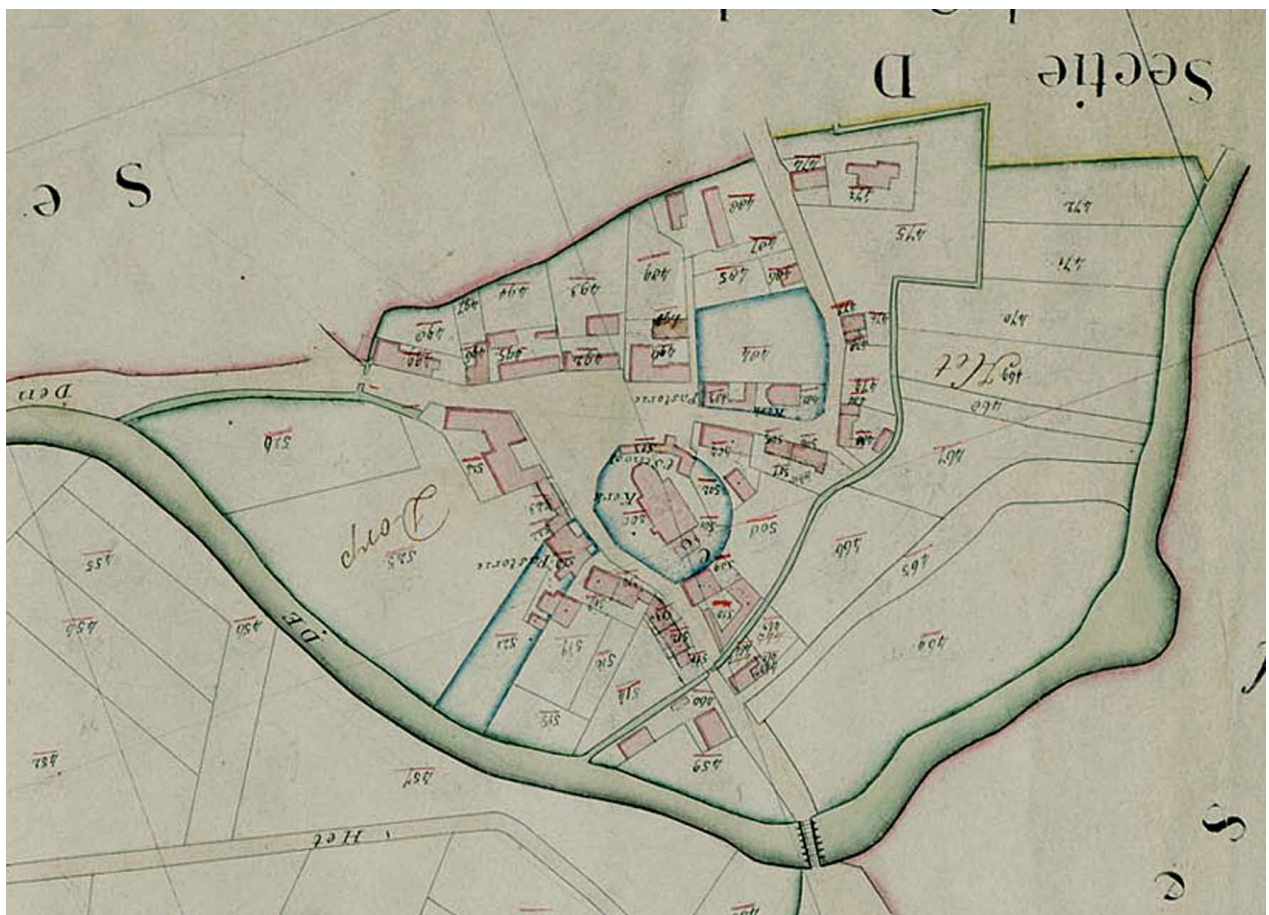
"Bijdrage over eenige opgedolven oudheden te St. Michielsgestel". Het gaat hierbij over vonsten tijdens de wederopbouw van de kerk in 1836. (zie bijl. 2)

Verder stonden op de Plaets : het **Schoolhuis** t.o. de Drie Zwaantjes, het oude **Raadhuis** tegen de toren van de kerk, de **pastorie** en de volgende huisnamen kwamen voor : het **Schildersgasthuishoefke**, **Duikenburg**, de **Swaan**, de **Drie Zwaantjes**, de **Grote en Kleine Cluijt**, **Huize Overkerk** en de **Roode Molen**.

Na het bouwen van het nieuwe raadhuis in 1792 (het pas ontruimde gemeentehuis) werd in 1794 door de rentmeester aan de Raad en Rekenkamer voorgesteld om het oude raadhuis om te bouwen tot een gevangenhuis met twee separate kooien, een verhoor en gijzelkamer en een vertrek voor de wacht en dienaars der justitie (ARR BoZ 2725).

Nadat in 1799 de kerk weer aan de katholieken was toegewezen, werd in 1809 het protestantsche kerkje in gebruik genomen tot die tijd waren zij op de Brouwmeer aangewezen voor hun diensten.

De kadasterkaart geeft de situatie van **Het Dorp** aan in 1832 :

Nog iets over veld- en perceelsnamen op de Plaets :

- over de Grote Brug komend lagen daar aan de rechterzijde de percelen de **Campendries**, de **Campenshof** , een "dries" staat o.a. voor tijdelijk rustend land of opgeteerde akker, of voor een

weide die aan de hoeve paalt en nooit wordt gehoid (C.Buiks : Laatmiddeleeuws landschap en veldnamen in de Baronie van Breda)

- tussen de Grote brug en de Kleine Brug ligt ook de **Randelrooij**
- het lage land aan de Dommel tussen Grote en Kleine brug werd de **Laak** genoemd en was oorspronkelijk een gemeijnt dit wil zeggen grond voor gemeenschappelijk gebruik,
"Laak" heeft volgens M. Schönfeld in Nederlandse Waternamen de betekenis van : een natuurlijke waterloop, plas, grenswater en ook wel moerassig land.

Op 4 maart 1937 werd bij Raadsbesluit de naam **Petrus Dondersplein** vastgesteld voor het plein in het centrum van Sint-Michielsgestel

Sint-Michielsgestel, augustus 2008
Jef van Veldhoven